



עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

640 פ"ק פסוק קרח תשפ"ה שנה י"ז ע"א
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: מדוע משה רבינו לא היה מגיע לשמוע שיעורי תורה?

התורה בשלמותה, והנה אלקים עשה כן, כדי לתן שכר טוב לכל אחד כפי מה שחידש בתורה. ע"כ.

ונמצא, שבשביל להגיע לידיעת התורה בשלימותה מוכרח האדם ללמוד מכל אדם, מכל שישים ריבוא ישראל. כי יש חלקים בתורה השייכים רק לחבירו, ואם לא יקבלם ממנו יחסר לו.

והנה קרח ראה שמשה רבינו אינו בא ללמוד מכל ישראל, ופירש את הדברים כי זה מחמת גאוותו של משה רבינו שאינו מוכן ללמוד מכל אדם. ועל כך היתה טענתו: "כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה' ומדוע תתנשא על קהל ה'".

אולם קרח לא ידע כי משה רבינו אינו צריך ללמוד מכל ישראל בשביל להגיע לשלימות התורה, וזאת על פי מה שכתב בשער הגלגולים (הקדמה י"ז) וז"ל: דע, כי כללות כל הנשמות הם שישים ריבוא ולא יותר, והנה התורה היא שורש נשמות ישראל, כי ממנה חוצבו ובה נשרשו. ולכן יש בתורה שישים ריבוא פירושם, וכולם כפי הפשט. ושישים ריבוא ברמז, ושישים ריבוא בדרש, ושישים ריבוא בסוד. ונמצא, כי מכל פירוש מן השישים ריבוא פירושם, ממנו נתהווה נשמה אחת של ישראל, ולעיתים לבוא כל אחד ואחד מישראל ישיג לדעת כל התורה כפי אותו הפירוש המכוון עם שורש נשמתו, אשר על ידי הפירוש ההוא נברא ונתהווה כנזכר. וכן בגן עדן אחר פטירת האדם ישיג כל זה. וכן בכל לילה כאשר האדם ישן, ומפקיד נשמתו ויוצא ועולה למעלה, הנה מי שזוכה לעלות למעלה, מלמדים לו שם אותו הפירוש, שבו תלוי שורש נשמתו.

ואמנם הכל כפי מעשיו ביום ההוא, כך באותה הלילה ילמדוהו פסוק אחד או פרשה פלונית, כי אז מאיר בו יותר פסוק ההוא משאר הימים. ובלילה האחרת יאיר בנשמתו פסוק אחר, כפי מעשיו של אותו היום, וכולם על דרך הפירוש ההוא אשר תלויה בו שורש נשמתו כנזכר.

ומורי ז"ל, בכל ערב וערב היה מסתכל בתלמידיו העומדים לפניו, ורואה בהם איזה פסוק מאיר יותר באיש ההוא מצחו מצד השראת נשמתו המאירה שם, והיה מבאר לו קצת מן הפירוש של הפסוק ההוא, כפי הפירוש השייך אל נשמתו כנזכר, וקודם שהיה ישן האיש ההוא, היה מכוין אל הפירוש ההוא שבאר לו קצתו, והיה קורא בפיו הפסוק ההוא, כדי שכאשר תעלה נפשו למעלה בפיקדון בשינתו ילמדוהו עוד תשלום.

"ויקחלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם פי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה' ומדוע תתנשא על קהל ה'".

נראה לבאר את טענת קרח על משה רבינו בהקדם מה שמצינו בצוואת רבי אליעזר הגדול (אות י"ט) וז"ל: ואל תהי בז לכל אדם, כי כמה מרגליות ימצאו באפקרסותו של עני. אין אדם נכנס לתחמומו של חבירו, ואין אדם יכול לחדש דבר בתורה שחבירו מזומן לחדשו, כי הכל מוכן לפניו מיום שהתורה נבראת. ע"כ.

ומבואר מדבריו שכל אחד מעם ישראל אף הקטן והצעיר שבהם, יש לו חלק מסוים בתורה אשר אינו יכול להתגלות כי אם על ידו דוקא.

בדרך זו מבאר הרמ"ק הקדוש את הענין שיש שישים ריבוא אותיות בספר תורה כנגד שישים ריבוא ישראל, כי כל יהודי הוא כנגד אות בספר תורה והוא צריך לגלות את החידוש הטמון בה ואין אחר יכול לגלותו.

וכן כתב הרמ"ק באור יקר (פרשת שופטים סימן ד') וז"ל: ידוע כי התורה לא ניתנה לישראל עד היותם שישים ריבוא, להורות שהם שישים ריבוא נשמות אצולות משישים ריבוא בחינות, וכל הפרצופים שאפשר להיותם במציאות בעולם הזה השפל כלולים בשישים ריבוא, ולהיות סוד התורה מרכבתה בשלימות אין פחות משישים ריבוא, לכך לא ניתנה תורה בעולם עד היותם שישים ריבוא נשמות קדושות טהורות בעם בני ישראל וכו'. ונודע שיש חלקים בתורה נמשכים ומתחדשים על ידי הנשמות הקדושות, ואין לך אדם שיוכל לחדש חלק חבירו, וזהו סוד "חדוש תורה" לכל אחד מישראל, וכפי בחינת הנשמה בן יתחדש, כי לא יוכל להמשיך שום אחד רק מהמעין שהוא חי ממנו ולא מזולתו, לכך כל אחד מחדש בתורה בחלקו ובעיניו שלא יוכל לחדש זולתו וכו'. עכ"ל.

ועל פי זה ביאר המהר"ח בספרו עץ הדעת טוב (פרשת יתרו) את דברי המשנה באבות (פרק ד' משנה א'): בן זומא אומר: איזהו חכם? הולמד מכל אדם, שנאמר (תהילים ק"ט, ט) "מכל מלמד השכלתי כי עדותיך שיחה לי". ע"כ.

וכתב המהר"ח וז"ל: ונודע כי שישים ריבוא אותיות שבתורה כנגד שישים ריבוא נפשות ישראל הנקראים דור, כי אין דור פחות משישים ריבוא, לכל אחד מישראל יש לו חלק בתורה כפי נשמתו, ואשר ירצה להיות חכם שלם בכל התורה, יכרח להיות למד מכל אדם אשר בדורו, כי על ידי כך ידע כל חלקי

ועל ידי כך הנפש מזדככת ועולה למעלה מדרגות גדולות לאין קץ, ויתגלו לו דברים אחרים, גם אם החומר לא ירגיש בהם כשיקץ.

[בזה יבואר הגמרא בברכות (ס:) מביאה: הנכנס לישון על מיטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע. ואומר: ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין. יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשכיבני לשלום, ותן חלקי בתורתך, ותרגילני לידי מצוה, ואל תרגילני לידי עבירה, ואל תביאני לידי חטא, ולא לידי עוון, ולא לידי ניסיון, ולא לידי בזיון, וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע ותצילני מפגע רע ומחולאים רעים ואל יבהילוני חלומות רעים והרהורים רעים, ותהא מיטתי שלמה לפניך, והאר עיני פן אישן המות, ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו. ע"כ.]

ולכאורה מדוע מבקשים על לימוד תורה בברכת המפיל והלא ברכה זו נתקנה על השינה?

אולם לפי דברי שער הגלגולים, שבכל לילה עולה הנשמה למעלה ומלמדים אותה פסוק או פרשה השייך לו לפי שורש נשמתו, על כן ראוי להתפלל ולבקש לפני השינה "ותן חלקנו בתורתך" שזוכה לקבל את החלק בתורה השייך לנשמתו.

ומן החיד"א בספרו שם הגדולים (מ"י אות של"ב) העיד: כאשר היה האריז"ל ישן ביום השבת, ראו את שפתותיו מרחשין בלימוד, והיה זה שבת פרשת בלק ואמר לאותו תלמיד שראה זאת, שצריך כמה שנים בשביל לומר מה ששמע, כעין מה שמצינו בילקוט שמואל (פרק כ"ז): "שבאותו לילה למד דוד מה שתלמיד ותיק אינו למד במאה שנה". ומבואר שדרך הצדיקים שגם בעת שינתם חושבים בדברי תורה. ומצינו לכמה מגדולי הדורות שחיברו חיבורים וחידושים ממה שהתחדשו להם על משכבם בלילות. ומן המפורסמות שבהם הוא הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל שחיבר ספר שלם מחידושים שהתחדשו לו בחלום ונקרא בשם "רסיסי לילה" ו"קונטרס דברי חלומות". וביאר הכתוב (יהושע א') "והגית בו יומם ולילה" והרי האדם לא יכול להתקיים בלא שינה והיאך יתכן שיוכל האדם להגות בתורה גם ביום וגם בלילה ברציפות? וביאר, שעל האדם מוטל ללמוד במרץ ובהתלהבות עד כדי שגם יחלום בדברי תורה בעת השינה, ואז יתקיים בו "והגית בו יומם ולילה".

ובדברי המלאך המגיד לרבינו מרן הבית יוסף במגיד מישרים (ס"פ ויקרא), אנו מוצאים את הדרכים שעל ידם ניתן להגיע להשגה נפלאה זו: "היזהר בהנהגת האכילה בפרישות, ותזכה שתעלה נשמתך בשינה למתיבתא דרקיעא, וללמוד דברי תורה יקרים וברורים, וכשתתעורר תיזכר בהם ותעלה אותם על ספר, ויהיו דברים נחמדים בקבלה בתלמוד במשנה ובמקרא, וזה סוד: "לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך". בעוד שאתה מתייחד ללמוד ובעת שאתה אוכל ושותה, ובעת שמדבר עם בני אדם, שכשאין יכול ללמוד בפ"ך תהרהר בליבך בתורה יומם ולילה, ואז תזכה שתהגה בתורה גם בשינה, וזה שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי י' כ"ב) "בהתהלךך תנחה אותך" כלומר כאשר בהתהלךך בדרך תחשוב בדברי תורה, אז "בשכבך תשמור עליך", שבעת השינה תעלה למעלה ללמוד חידושי תורה וכשתתעורר תזכור מה שלמדת בשינה, וזה שאמר "והקיצות היא תשיחך".]

ממשיך בשער הגלגולים: וכבר נתבאר, כי שישים ריבוא פירושי התורה הם כולם כפי הפשט, וכנגדם באגדה וכנגדם בקבלה וכו', הנרמזים בראשי תיבות: פרד"ס. לפי שאין נשמה מישראל שאינה כלולה מארבע בחינות אלו. ואמנם יש נשמה שמשגיגה שני מיני פירושים. ויש יותר ויותר.

והנה נשמתו של משה רבינו ע"ה היתה משגת כל שישים ריבוא פירושים שבתורה, וכמו שאמרו ז"ל שידע אפילו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. וטעם הדבר הוא, לפי שנשמתו היתה כוללת כל שישים ריבוא נשמות ישראל, ולכן גם שאר חכמי ישראל ישיגו כל כך פירושים בתורה כפי בחינת הנשמות הנכללות בו. עכ"ל.

וכן כתב בספה"ק חסד לאברהם (מעין ב' נהר י"ח) וז"ל: דע, כי כללות כל הנשמות הם שישים ריבוא, והתורה היא שורש הנשמות של ישראל, ולכן יש כנגדה שישים ריבוא פירושים, אשר כפי כל אחד מהפירושים משם נתהווה שורש נשמה אחת מישראל. ולעתיד לבוא כל אחד ואחד מישראל יקרא וידע כל התורה כפי הפירוש המגיע לשרשו אר על ידו נברא, וכן הוא בגן עדן, אמנם יש נשמה שכוללת כמה וכמה פירושים, והנה נשמת משה רבינו ע"ה היתה כוללת כל השישים ריבוא, ולכן ידע כל הס' ריבוא פירושים. וכו'. יעו"ש המשך דבריו.

הרי לנו כי משה רבינו ע"ה מכיון שנשמתו היתה כוללת כל שישים ריבוא נשמות ישראל הרי שהשיג את כל שישים ריבוא הפירושים לבד ללא צורך ללמוד ולקבל מאחר.

וכתב ברוח חיים (עמ"ס אבות פ"א מ"א) וז"ל: והנה משה רבינו היה כלול משישים ריבוא נשמות ישראל, והוא היה שורשן. וזה אמרו (בהעלותך י"א, כ"א) "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב", רוצה לומר, בקרב כל אחד ואחד מהם, כי נשמת כל אחד היה חלק ממשה. ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה במדרש (שיר השירים רבה סוף פרשה א') שאשה אחת ילדה שישים ריבוא בכרס אחת והיא יוכבד וכו', ולכן היה משה יכול לקבל את התורה שישים ריבוא אותיות, וכל אות נגד אחד מישראל, והוא היה כלול מכולם. עכ"ל.

והרמ"ק הקדוש בספרו אור יקר (שיר השירים סימן ט') מסביר על פי ענין זה את הצורך להתבונן באותיות של ספר התורה בשעת הגבהתו. וז"ל: כבר פירשנו לעיל ענין התורה, שבה סוד כללות ששים ריבוא נשמות קדושות, ולכן מראים פני הכתב לעם, כדי שיהיו כוללים עצמם בסוד התורה, שהראות עצמו אל הכתב והיותו רואה צורת כתב ספר תורה, חוקק צורתו בתורה העליונה, וצורת התורה העליונה בנשמתו, ואין לך נשמה קדושה בעולם שלא תהיה נאחזת בסוד תורה, וחלק אשר לו בתורה היא נדרש לפני הקב"ה הכולל התורה והנשמות משמו, מפני שהקב"ה מצויירם לפניו סודות התורה והנשמות העתידות להתחדש ולחדש בתורה חידושיה וכו'. עכ"ל.

והנה בספר הקדוש 'עמודיה שבעה' להמקובל האלוף בעל 'קרבן שבת' כתב על פי דרך זו כי כמו שלכל אחד ואחד מישראל יש להם חלק ואחיזה באותיות התורה, כן יש לנשמות הגרים אחיזה בתגין וקוצין שבתורה, וז"ל: והנה מצאנו הגהות כתבי הקודש האר"י זלה"ה הקדמה גדולה ונפלאה בענין רבי עקיבא שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות (מנחות כט:) לפי שהתורה נכתבה בשישים ריבוא אותיות כנגד שישים ריבוא נשמות שהיו בישראל, וסימן לדבר: מילת ישראל הוי ראשי תיבות: יש שישים ריבוא אותיות לתורה. וכל אחד ואחד מישראל היה לו אחיזה באות אחת בתורה, אבל הגרים אין להם אחיזה באותיות, אלא בתגין וקוצין שעל האותיות, ולכן רבי עקיבא שהיה מבני גרים היה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות, כי האדם אינו מחדש דבר בתורה – אלא לפי מדריגת אחיזת שורש נשמתו וכו'. ע"כ (דברי האר"י).

ומסיים בעל עמודיה שבעה: וְהִנֵּה הַקְּדָמָה זו הִיא כְּמוֹס עֲמָדֵי יָמִים רַבִּים, וְלֹא הוֹצֵאתִיו מִפִּי, כִּי אַחֵר שֶׁנִּמְצְאָת בַּגְּלִיל, אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי שֶׁאֵינָה תִּלְמִיד חֹדֵשׁ, וְכָבֵד הִזְהִירָנוּ עַל זֶה הַצָּדִיק הַחֲסִיד הָעָנִי הָרֵב רַבִּי חַיִּים וְיִטְאֵל תִּלְמִיד הַמִּבְחָר שֶׁל הָאֶרֶץ זֶלֶה"ה, אֲשֶׁר עַל פִּיו אָנוּ חַיִּים, שֶׁלֹּא לֵאחֲזֹ בְּשׁוּם הַקְּדָמָה אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי אֵינָה תִּלְמִיד, כִּי אִם דְּבָרֵי רַבּוֹ אִישׁ אֱלֹהִים אֲשֶׁר נִכְתְּבוּ עַל יָדוֹ. וְגַם הִיא בְּעִינֵינוּ פְּלִיאָה נִשְׁגָּבָה אֵיךְ יֵצִיבָא בְּאַרְעָא וְגִיּוּרָא בְּשָׂמִי שְׂמִיא, כִּי הִתְגַּן לְאוֹתִיוֹת הֵם הַנִּשְׁמָה לְגוֹף כְּנוֹדָע מִסְפָּר עַץ הַחַיִּים בְּדְרוֹשׁ הַתְּגִין, וְאֵין אֲתֵנוּ יוֹדֵעַ עַד מָה. עַד שֶׁהִבִּיאֵנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרֵי בֵּית הַחֲסִיד מוֹרֶה וְרַבִּי הַמְּפַלֵּג בְּתוֹרָה וּבְחֲסִידוֹת הָרֵב דַּק"ק וִילְנָאִי צ"ו, אֲשֶׁר שָׁמוּ הַטּוֹב עָלָה בְּזָכְרוֹן לְפָנֵינוּ לְעִיל בְּעֵמּוּד הַזֶּה, וְהִגִּיד לִי שֶׁהוּא אֲמַתִּי, וּמְדְרוֹשׁ הַתְּגִין הַנִּזְכָּר הָרָאֵנִי שֶׁכֶּךָ הָאֲמַת וכו'. עכ"ל.

והנה מרן בשולחן ערוך (סי' קל"ד סעיף ב') וז"ל: מראה פני כתיבת ספר תורה לעם העומדים לימינו ולשמאלו, ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתב ולכרוע, ולומר: "וזאת התורה וכו' תורת ה' תמימה וכו'". עכ"ל.

ומנהג ישראל קודש שאף מצביעים עם האצבע ובספר החיים (להגד"ח פלאגי' סי' ג אות ו) בשם הרב דברי מרדכי הביא סמך למנהג זה והוסיף דרובא דעלמא נהגו לאחוזו בציצית שבטליתו ולנשק נגד הספר תורה. וכנראה נהגו כן בשביל שלא להראות באצבע ריקם כלפי הספר תורה.

ובספר מעם לועז (פ' כי תבוא כו – כז ד"ה וכמה מנהגים) שכתב וז"ל, ונהגו להצביע באצבע הזרת לעבר הכתב ולנשקה, ע"ש.

ובספר יפה ללב (סי' קל"ד ס"ק יב) מצא לזה רמז בכתובים וכך כתב: וזהו שאמר דוד המלך ע"ה "שאו ידיכם קודש וברכו את ה'" ר"ל, הרימו ידיכם קודש דהיינו הספר תורה הקדוש כדי שיראו כל העם הקהל וישאו ידיהם אליו לומר "וזאת התורה" ואח"כ "וברכו את ה'" דהיינו ברכת התורה שיקראו בתורה שהוא כנהוג בכל תפוצות ישראל, ע"ש.

ולפי דרכינו יש לתת טעם למה מצביעים עם האצבע על התורה בעת אמירת "וזאת התורה", כי הוכחתי בספרי נחלת שדה (פרשת וראו אות י"ד) שהאצבע רומזת לגרים כי נשמות הגרים היו בחלק אצבעותיו של אדם הראשון, וכשמתבונן בזמן ההגבהה על האותיות של ספר התורה שכתב הרמ"ק שעל ידי זה מתחברת נשמתו אל האות השייכת אליה, באים לגלות בהרמת האצבע כלפי הספר תורה, כי גם לנשמות הגרים יש חלק בתורה הקדושה.

בזה יתבאר מה שביקש דוד המלך: "עשה עמי אות לטובה", כי יש חילוק בין דוד המלך לרבי עקיבא אשר על אף ששניהם היו צאצאי גרים, דוד המלך היה מצד הנקבה שכן סבתא שלו היתה רות המואביה שהתגיירה. לעומת זאת רבי עקיבא אביו יוסף היה גר צדק, כמו שכתב הרמב"ם בהקדמה למשנה.

ממילא יש לומר כי גרים הבאים דרך האב כמו רבי עקיבא חלקו בתגין של האותיות, לעומת זאת דוד המלך שמצד הנקבה היה גר, יש לו חלק בגוף האותיות של התורה, ולכן ביקש: "עשה עמי אות לטובה".

בספר שם משמאל לגאון רבי שמואל סאליר אבד"ק לבוב ע"ה פרשת במדבר הביא בשם ספר לב אריה לבאר על פי זה את דברי הגמרא בגיטין (נו:): אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאיגורי, אזל אסקיה לטיטוס בנגידא, אמר ליה: מאן חשיב בההוא עלמא? אמר ליה: ישראל. מהו לאידבוקי בהו? אמר ליה: מיליהו נפישין ולא מצית לקיומניהו. ע"כ. ולכאורה היה צריך לומר מצוותיהו נפישין ומהו "מיליהו נפישין"?

אלא כוונתו היתה שכל מילה ומילה שיש בתורה מכוונת כנגד נשמות ישראל ולכן הם יכולים להידבק בתורה אבל אומות העולם אינם יכולים להידבק בתורה. ע"כ.

על פי זה יש לבאר את הגמרא בעבודה זרה (יא.) שכאשר אונקלוס הגר התגייר שלח הקיסר גדוד של חיילים רומאיים שייבאו אותו לפניו אולם בכל פעם מצליח אונקלוס לשכנע אותם להישאר עמו ולהתגייר. באחד המקרים שהוא מצליח לשכנע אותם זה נעשה על ידי שהוא מניח את ידו על המזוזה.

ויש לומר כי בזה רצה לתרץ לטיטוס שטען כי אינו יכול להתגייר כי גרים אינם שייכים אל האותיות של הספר תורה, לכן הניח ידו על המזוזה בה יראה כי יש בה חוץ מהאותיות גם תגין, ונשמות הגרים שייכות אל התגין של האותיות ולכן גם הגרים שייכים אל התורה הקדושה.

מצינו בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ח): כד דמך ר' בון בר ר' חייא, על ר' זעירא ואפטר עילוי (קהלת ה): מתוקה שנת העובד. ישן אין כתיב כאן אלא "אם מעט אם הרבה יאכל". למה היה רבי בון בר' חייא דומה? למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד

והיה משתכר במלאכתו יותר מדאי. מה עשה המלך? נטלו והיה מטייל עמו ארוכות וקצרות. לעיתותי ערב באו אותם פועלים ליטול שכרן ונתן לו שכרו עמהם משלם. והיו הפועלים מתרעמין ואומרים: אנו יגענו כל היום וזה לא יגע אלא שתי שעות ונתן לו שכרו עמנו משלם? אמר להן המלך: יגע זה לשתי שעות יותר ממה שלא יגעיתם אתם כל היום כולו. כך יגע רבי בון בתורה לעשרים ושמונה שנה מה שאין תלמיד וותיק יכול ללמוד למאה שנה. ע"כ.

וביאר בפירוש 'יפה מראה' וז"ל: קשה שנראה שבא לתת טעם למותו בקוצר שנים, לומר שאינו מפסיד, אחר שיגע וזכה בזמן הזה כאחרים בכל שנותיהם, אבל זה אינו מספיק, דמ"מ הוא מפסיד, שאילו הוא חי יותר היה יגע יותר, והיה משיג בשלימות יותר ויותר, ונמצא שהפסיד במותו בקוצר שנים. ושמעתי שמוהר"ר שמואל סבא השיב: שזה ודאי שלכל שכל האנושי יש לו גבול יעמוד אצלו שלא יוכל לעלות יותר, ורבי בון כבר השיג בכ"ח שנים כל הגבול שיכול השכל האנושי להשיג, א"כ לא היה לו תועלת יותר בתוספת החיים כי כבר השיג כל מה שבחלקו להשיג. עכ"ל.

על פי זה יש לבאר מה שנינו במשנה בברכות (יב:): אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא וכו'. ע"כ.

ויש לומר שכוונתו באמירת "הרי אני כבן שבעים שנה", היינו שהגעתי להשלים את חלקי בתורה. וממילא אם לא ייקח על עצמו ללמד את האחרים ימות, ולכן רצה לקבל על עצמו את הנשיאות, בכדי שיתרבה גבולו בתלמידים.

וזאת על פי מה שכתב החתם סופר בהקדמה (לש"ת חלק י"ד, מאמר פתוחי חותם ד"ה וזה נראה) לפרש את הפסוק (דברים כ"ה, י"א): "והותירך ה' לטובה בפרי בטןך", על פי מה שכתב הרמב"ם ז"ל (באגרת לבנו רבי אברהם ז"ל; אגרות הרמב"ם מ'): "ודע כי האדם המסכן בזה העולם השפל אין לו מנוחה [בן], ואשרי למי שחתמו ימיו במהרה [בלי טרדת הנפש]. ואם כן יפלא הלא עינינו רואות השרידים אשר ה' קורא, גם המה ינובון בשיבה, ובוודאי השלימו נפשם בימי נעורם, ולהיכן אריכות ימיהם של אלו?"

אלא וודאי הם מצד עצמם כבר חתמו ימיהם, ואריכות ימים שלהם אינו לטובת עצמם, רק השי"ת מניחם עוד על האדמה לטובת זרעם וצאצאיהם ותלמידיהם.

וזוהו שכתב אחר שאמר (שם, ט') "יקימך ה' לו לעם קדוש" [והיינו שיהיה באופן] שתושלם נפשם [בימי נעורם, ומצד שלימות נפשם כבר היה להם לחתום ימיהם], ואף על פי כן "והותירך ה' לטובה" שיהיו לך ימים הנותרים לטובה, "בפרי בטןך", רוצה לומר, לטובת פרי הבטן, עכ"ל החת"ס ז"ל.

וכ"כ החת"ס ז"ל בספרו תורת משה (פר' נצבים, עה"פ והתירך): "והותירך ה' לטובה בפרי בטןך. יש לומר עפ"י דברי הרמב"ם שכתב לבנו אשרי אדם שחתם ימיו במהרה, שלכל אדם קצבה מה הוא צריך לתקן בתורה ובמצות, ומי שגמר הקצבה ההוא השלים ימיו, אמנם היינו אם הוא לעצמו, אבל אם יש לו בנים או אחרים הפועל עליהם להטיבם אז אין קצבה לזה. ועל זה אמר: "והותירך ה' שיתן לך מותרות חיים לטובה בפרי בטןך כדי שתוכל לפעול עליהם".

וחזר ע"ז בדרשות חתם סופר (דרוש הספד א' ויצא תקע"ז, ח"ב דף שעה"ג ע"ג): "הנה כי כן, הצדיקים אשר גמלו טוב לנפשם בכל מה דאפשרי בעולם הזה כבר מלאו ידיהם, ואין להם שום נחת להאריך עוד בעולם הזה השפל, ורק למען להטיב אחריו לתלמידיהם ובניהם אחריהם ללמדם דרך ה', כמו שהארכתי בפסוק והותירך ה' לטובה בפרי בטןך".

ובספה"ק ייטב לב (פרשת אחרי ד"ה א"י וידבר ה') ביאר בזה ענין מיתת נדב ואביהוא שמותו בלא בנים, היינו שכיון שהשלימו את נפשם ולא הינ להם בנים להישאר בחיים בשבילם, ע"כ וימותו לפני ה'. עיי"ש ודפח"ח.